

Színház

A MAGYAR SZÍNHÁZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

DRÁMAMELLÉKLET 2006. ÁPRILIS

Gazdag Péter

EGYMÁS KÖZT

SZEREPLŐK

Két ember

I. FELVONÁS

Szín: Igazgató irodája.

Jön Igazgató és Író.

Az előadás folyamán a szóban forgó szövegek nincsen jelen

IGAZGATÓ Kérem, foglaljon helyet.

ÍRÓ Köszönöm.

IGAZGATÓ Mindenekelőtt tényleg sűrű elnézését kérem, amiért ilyen későn tudtam csak fogadni, de több bemutatónk is volt mostanában – ez az egyik; másrészt pedig, lehet, hogy más színház-igazgatók nem így vannak evvel, de énnekem idő kell egy darab elolvasáshoz: nem tudok úgy darabot olvasni, hogy elkezdem és abahagyom; úgy kell hogy olvassam, hogy akkor csak arra koncentrálok. Látom, hogy ideges, úgyhogy bele is vágok. Értem, miről szól ez a darab. Jó a nyelvezete, jó a szöveg, a dialógus és tulajdonképp az ötlet is. A szereplők hitelesnek hatnak; mondok, tehát mindevel nincs bajom. De egyszerűen nem érzem úgy, hogy mindez ön-magában, tehát így együtt elég volna. Tehát, kezdjük ott, hogy a színpadon lényegében végig nem történik semmi.

ÍRÓ Igen, ez szándékos.

IGAZGATÓ Gondolom, nem azért jött ide, hogy tölem tudja meg mindezt, mindenesetre úgy érzem – hogy is mondjam, hogy mindevel együtt kicsit földhözragadt az egész. Tehát, én nem vagyok dramaturg, de tapasztalatom szerint dramaturgiai szem nem kell ahhoz, hogy – hát most képzelje csak magát a nézők közé, érti.

ÍRÓ Épp ez adta az ötletet egyébként. De mégis, valami konkrétumot tudna mondani, hogy mi nem működik benne? Szóval, ön szerint alapvetően megoldható lenne ez színpadon?

IGAZGATÓ Én nem vagyok író, elsősorban színészként tudok csak erről beszélni; tehát, szakmai szempontból nem tudom eléggé átlátni a szöveget, mondok, még ha azért az alapvető erősségeivel tisztában is vagyok; de hát például a szereplők, azok elég kidolgozatlannak tűnnek. Én értem ennek az ironiáját, hogy hogyan függ ez össze az egész koncepcióval, sőt, hogy hogyan következik abból;

szóval, mondok, nem az ötlettel van bajom, az ötlet nagyon jó, még ha tényleg nem valami teátrális is, de hát kezdjük ott, hogy ebben a darabban lényegében nincs semmi cselekmény. De semmi, az égyegyvilágon. Nincs eleve semmilyen igazi alaphelyzet – olyan leg-alábbis, ami valami konkrétabb konfliktussal fenyegetne –; és most lehet, hogy ráfoghatnánk, hogy akkor épp ez az alaphelyzet – mármint hogy nincs alaphelyzet –, amúgy ez sem olyan nagy csavar; jó esetben még lehet, hogy ez egy elméleti szinten, szóval, egy írott szövegben akár érdekes is lehet, de gyakorlatban, a színpadon, több száz néző előtt, akár ötven néző előtt, érti – hát most képzelje csak el, de tényleg!, ez egész egyszerűen nem működik, nem működhet. Mit, hát az emberek horkolni fognak.

ÍRÓ Pedig épp ettől működhet csakis és kizárólag gyakorlatban, hiszen magában az írásban nem jön létre még semmiféle helyzet –

IGAZGATÓ Igen, pontosan erről beszélek.

ÍRÓ Úgy értem, nem is jöhet létre, hiszen az csak azáltal jön létre, hogy a színpadon történik az egész.

IGAZGATÓ Ahhoz, hogy a színpadon történjék valami, bármi, ahhoz annak a szövegnek nem elég még csak a lapról sem felemelkednie, egész konkrétan – hogy mondjam magának; mondok másképp. Ön-magában mindevel nincs még semmi baj, sőt, mondok, az ötlet voltaképpen jó, csakhogy az alaphelyzet mint olyan, ugye, elég hamar elavul. Tehát, a néző az ugye végig azt várja, hogy valamiről csak szól majd a darab: hogy előbb vagy utóbb, mindegy, mikor, de azért csak lesz valami poén, kilyukad valahol a dolog; na most ez úgy, ahogy van, kész, elmarad. Ráadásul azt se mondhatni, hogy olyan váratlan módon. Ha rosszindulatú akarnék lenni, mondhatnám azt, hogy ez valamiféle kabarétréfának elmenne, de hát akkor, érti, miről beszélünk.

ÍRÓ Hát lehet, hogy inkább a kabarétréfák logikájára épül, ugyanakkor szerintem épp emiatt is lesz könnyebben követhető a logikája a néző számára.

IGAZGATÓ Követhető vagy nem, én ezért nem tudom a közönségem semmilyen formában megkövetni. Félre ne értsen: nem kabarétréfának sorolom be, de hát ennyi erővel azért mégiscsak inkább, mint

színdarabnak, mint drámának! Nem tudom, mennyire érhetően fogalmazok.

ÍRÓ Értem a kifogását, de szerintem pedig épp ez adja a darab feszültségét.

IGAZGATÓ Már hogy micsoda.

ÍRÓ Ez a megkövethetlenség.

IGAZGATÓ Hát, ez a darabnak vagy ad feszültséget, vagy nem, de a nézőtérnek mindenképp, még a kelletténél is többet.

ÍRÓ Őszintén szólva kicsit lekezelőnek tartanám azt a gondolatot a nézőkkel szemben, hogy sajnálni kéne őket, illetve lehetne, azért, hogy egy darabot, szóval, hogy ezt a darabot végig kell nézniük.

IGAZGATÓ Bocsánat, nem értem, hogy ezt lekezelőnek tartaná?

ÍRÓ Már a nézők részéről.

IGAZGATÓ Lekezelésnek elég az, ha maga a darab kezelhetetlen, a nézőknek pedig nem szokásuk kezkeskedni avval, hogy tapsolnak. Én is egy kicsit lekezelőnek tartanám ezt mind a nézőkkel, mind a színészekkel szemben. Nekem azért egy színész ne lábatlankodjon a színpadon, hogy a néző aztán elverje a saját tenyerén; de örülök, hogy ebben egyetértünk.

ÍRÓ Az még nem feltétlenül lábatlankodás, ha nem olyan könnyű evvel a darabbal egyből labdába rügni. De épp hogy ez adja neki a – szerintem egyébként épp emiatt sajátos – kiszámíthatatlanságát.

IGAZGATÓ Kiszámíthatatlanságát? Én remélem, hogy itt nem beszélünk el egymás mellett, mert nekem ez a szöveg minden, csak nem kiszámíthatatlan. Hát, most bocsánat, de nem kell lángelméjű kritikusként lenni ahhoz, hogy az első öt perc után tényleg tudja már a néző, mire számíthat a hátralévő – milyen hosszú is ez az egész tulajdonképp?

ÍRÓ Az attól függ, de érdekes, amit mond; ez alatt a kiszámíthatatlanság alatt én azt értem, hogy pillanatról pillanatra mennyire tud érvényesülni a színpadon, és egyáltalán hogyan érvényesíthető hitelesen az a fajta cinizmus, az a hangvétel, ami élteti ezt a szöveget; arról nem is beszélve, hogy, mondom, ez a pillanatról pillanatra való vergődés adja, illetve adhatja az előadás izgalmát.

IGAZGATÓ Igen, ez lehetséges, tehát persze, azon rengeteg múlik, hogyan játsszák el, maguk a színészek hogyan adják elő – melyik színész mit hogyan mond, hogyan néz, mikor tart csendet –, de én ebben azt nem érzem például, hogy itt igazi emberek lennének a színpadon. Mert hát lényegében akárki játszhatja ezeket a karaktereket, de semmi nem győz meg arról, hogy attól azok még ők lehetnének, ők maguk, utánozhatatlan és pótolhatatlan emberek, tehát hogy igazi emberek kerülhetnének a színpadra. Mármint, nézőként az egyik első szempont ugye mégiscsak az, hogy legyen ott valaki, akinek drukkolni tudjak, hogy legyen egy valamiféle cselekményt felcsigázó tét az egész szövegben. Én merész vállalkozásnak tartom ezt, meg jó ötletnek is, de őszintén szólva annyira fásaszó és körülményes a kivitelezése, hogy engem már az is meglep, hogy sikerült magának ebből az ötletből egy, hát, mégiscsak kész darabot írnia.

ÍRÓ Engem is meglepett.

IGAZGATÓ És ezt most nem csak formai szempontból mondom. Viszont, többek között mindamiatt, amit az előbb elmondtam, nem értem, hogy például miért tragédia.

ÍRÓ Tragédia?

IGAZGATÓ Nem annak szánta?

ÍRÓ Hát, őszintén szólva – de most, hogy így mondja, végső soron belefér.

IGAZGATÓ Tessék?

ÍRÓ Már, legalábbis, hogy ne komédia legyen.

IGAZGATÓ Na nem, hát most tragédiának írta, vagy nem?

ÍRÓ Hát az előbb is mondta: nem érti, miért tragédia.

IGAZGATÓ Ezt természetesen a hangvételére értem, semmint a szerkezetére, persze, nem is a hagyományos értelemben, de hát minden: hogy nincs cselekmény, szóval, hogy van valami iszonyú nyomasztó és kilátástalan az egészben, noha azért biztatóan indul, és mindentől lehetne éppenséggel még akár komédia is, csak soha nem válik

azzá, ahogy épp emiatt tragédiává sem válik. Evvel mindössze ezt akartam mondani – de hát ezen ne múljon; akkor mitől komédia?

ÍRÓ Ugyanattól.

IGAZGATÓ Amitől? Ne haragudjon, ezt fejtse ki, szóval már emiatt is kezdem a dolgot más fényben látni. Ugyanattól értelmeztem volna én ezt egy tragédiának, mint ami miatt maga komédiának szánta.

ÁRÓ Hát, egyébként, igen; tehát amiatt, például, amit az előbb elmondtott.

IGAZGATÓ Érdekes; maga szerint mit mondtam az előbb?

ÍRÓ Hogy nincs a dolgoknak tétje, például; bár szerintem ez nem egészen így van – legalábbis nekem világos volt írás közben, tényleg elég világos, hogy mi az a tét, amire az a minimális cselekmény is épül –

IGAZGATÓ Ez világos: maga a darab.

ÍRÓ Persze, pontosan, és úgy érzem, például az is többnyire világos, hogy kinek fog szurkolni a néző. Ugyanakkor, persze, ez sem elsődleges szempont; hiszen annyira mégiscsak összetett a helyzet, hogy ne arról legyen szó, hogy itt van akkor Á Bé ellen. És ami miatt nem lesz, szerintem, unalmas a dolog, az épp hogy az, hogy csak lassan derül ki, ha egyáltalán kiderül, hogy kinek van voltaképpen igaza.

IGAZGATÓ Hogy kinek van igaza? Kinek van igaza. Most, hogy így mondja, ez például érdekes; nekem ez eszembe se jutott volna olvasás közben. De hát ez tulajdonképp nem is fontos! Már a darab szempontjából.

ÍRÓ Nem úgy értem, hanem hogy legalább ott legyen annak a látszatnak a keltése, hogy valakinek igaza lehet – tehát, hogy lényegében egyáltalán szól valamiről a darab, az felcsigázhatja a nézőt.

IGAZGATÓ Nem értem. Hogy hogyan, magyarul hogy a szereplők helyett a néző magának a darabnak drukkoljon?

ÍRÓ Igen, valahogy úgy.

IGAZGATÓ Na mert az sem mindegy, hogy a közönség épp a darabnak drukkol, vagy adott esetben saját magának, ha érti. Hát itt az első két perc, az első néhány mondat után kiderül, miről szól majd az egész, és maga tényleg elég könnyörtelenül köti is az ebet a karóhoz; szóval, elnézést, hogy ismétlem magam, de tényleg nem győzöm hangsúlyozni, hogy meggyőződésem szerint még csak edzett kritikusként se kell lenni ahhoz, hogy az ember felmérje, hogy ez a dolog egy tök reménytelen zsákutca, és nem is jó értelemben – én pedig tényleg szeretném most már megérteni, maga szerint ez miért jó, mi ebben a pláne, mi az, amitől izgalmas vagy, hogy mást ne mondjak, legalább előadható lesz ez az előadás. Még csak nem is izgalmas, de előadható, arról, hogy mennyire lehet eladható, nem is beszélve! Ért engem? Szóval ettől jó esetben nemhogy nem izgalmas, de – mondom, jó esetben – kimagyarázhatatlanul is menthetetlenül unalmas lesz a dolog; legjobb esetben mindenképp kimerítő, de semmiképp sem feldobó. Mit, hogy a nézők majd hogyan nem hasonló idegi erőfeszítéssel közreműködjenek az egész produkcióban, mint maguk a színészek? Mert érdekesnek épp akár érdekes is lehetne ez, de az embereknek fizetni nemigen lehet, hogy megnézzék az ilyen produkciókat, nemhogy tőlük elvárni, hogy fizessenek. Márpedig mi itt mégiscsak egyfajta össznépi színházat csinálunk, amiben egy ilyen produkció nem igazán elképzelhető.

ÍRÓ Elképzelhetetlen?

IGAZGATÓ Nem, nem elképzelhetetlen. Mondom, tetszik a kérdés, amit felvet, még alapvetően az a hangulat, amit már ennek a megkövethetőségével is előállít, meg hogy valamelyest kész helyzet elé állítja a nézőt, de mondom, nem tudnám elképzelni, hogy bármelyik néző is igazából megbarátkozna ezzel a dologgal.

ÍRÓ Nem is az a célom, hogy megbarátkozzanak vele.

IGAZGATÓ Na de, gondolom, nem is az, hogy elidegenítse, akarom mondani felidegesítse az embereket.

ÁRÓ Hát, csak a kettő együtt hozhat létre egy valódi néző-darab kapcsolatot.

IGAZGATÓ Ha elidegeníti és felidegesíti őket?

ÍRÓ Nem, ha megszerettetem és – igaz, ebből a szempontból az már

tényleg mindegy, hogy amellet hogy megszeretik, furcsállják-e vagy rühellik. Mindenesetre mindkettő motiváló tényező lehet.

IGAZGATÓ Azért ne vonjunk le ilyen elhamarkodott következtetéseket.

ÍRÓ Nem, én csak azt mondom, hogy mennél közvetlenebbül érinti a nézőt, annál jobb. Ez a darab pedig külön sokat épít a néző–színész kapcsolatra.

IGAZGATÓ Pontosan, erre is értem azt, hogy kockázatos. De nem, ezzel a közvetlenséggel nem értek egyet, ez önmagában semmi. Hát az is közvetlenség, ha valamelyik színész lemutat a nézőtérre, és azt mondja valakinek: Hé, te, igen, te! Mi van, mit nézel?, ami egyébként nem is közvetlenség, hanem közvetlenkedés.

ÍRÓ Nem is rossz ötlet egyébként.

IGAZGATÓ Nem, azt is mondhatja, hogy Ne engem nézz, hanem a jó kurva anyádat, végső soron valamilyen értelemben az is rendkívül ritka és hatásos lenne, csak hát benne van a pakliban, hogy szegény néző vérszemet kap, és a továbbiakban nem a röhögéstől, hanem az idegtől fáj majd a hasa az előadás végéig, hogy egy ilyen senkiházi ripacs nagy nyilvánosság előtt ilyen kisstílusú elküldte őt az anyjába. Mindezzel csak arra akarok rámutatni, hogy az már önmagában elég nagy tét, hogy a színészeknek azt a fajta intimitást, azt a találó hangot sikerül-e megütniük a közönséggel, ami nélkül ez a dolog elég csúfosan bukik.

ÁRÓ Csúfosan, de látványosan.

IGAZGATÓ Tessék?

ÍRÓ Ez a paradox: épp emiatt nem bukhat a darab ebbe bele, hiszen pont erről szól. A nézőknek nincs más választásuk: ahogy a színészeket az elé a kész helyzet elé állítják, hogy érdekeltek legyenek azok iránt a szereplők iránt, akiket alakítanak, úgy ők a nézőket is kész helyzet elé állítják, hogy megtalálják velük a hangot.

IGAZGATÓ Színészként tanúsíthatom, ebből a szempontból valamilyen korrekten összegezte ezt a szakmát, de most elsősorban maradjunk a maga szakmájánál vagy, konkrétan, mégiscsak ennél a darabnál. Ugye, csakis olyan színészek vállalhatják be ezeket a szerepeket, akik azért mégiscsak elég mélyen át tudják élni őket; olyanok, akik hitelesen tudják előadni, van tapasztalatuk, gyakorlatuk ebben a pengeélen táncolásban, minek nevezzem. Na most tendencia a szakmában a hálásabb szerepeket jobb színészekre bízni, ez a másik paradoxon.

ÍRÓ Ez mitől paradoxon?

IGAZGATÓ Amitől az is, hogy a nézőket bele lehetne zsarolni abba, hogy élvezzék az előadást. Lehet, hogy rosszul fogalmaztam, de evvel csak pontot szerettem volna tenni ennek a gondolatmenetnek a végére, mert semmi értelmét nem látom.

ÍRÓ Azt hogy érti, hogy a szereplők kidolgozatlanok tűnnek?

IGAZGATÓ Hát úgy, hogy nem elég háromdimenziósak, nem elég körüljárhatók, nem igazán hihetőek, hitelesek, olyan felemásak. Úgy, ahogy mondom: kidolgozatlanok. De akármennyire ki is lennének dolgozva, mondom, anélkül hogy kész helyzet elé lennének állítva, egyikről sem tudhatunk meg sokat, mert az még nem kész helyzet, amiről maga beszél.

ÍRÓ Annyiban eléggé, hogy a néző van kész helyzet elé állítva.

IGAZGATÓ Én ezt értem, de mondom, a néző mint olyan, mint, hadd hangsúlyozzam, ebből a szempontból teljes mértékben megszelídíthetetlen állatfajta, ez a jóember épp az ellenkező megfontolásból teszi eleve a lábát be ebbe a színházba. Nem tudom, szóval, maga jár színházba?

ÍRÓ Be kell vallanom, nem igazán.

IGAZGATÓ Drága multság, szó se róla, pedig nem ártana. Mindenesetre ebbe a színházba azért jönnek emberek, hogy ne magukat érezzék kész helyzetben, hanem hogy másokat lássanak kész helyzetben. Szórakozni jönnek. Azért senki nem megy színházba, hogy még ott is őt szívassák.

ÍRÓ De hát igazából másokon is csak azért tud röhögni, mert közvetve önmagán röhög.

IGAZGATÓ Vagy éppen nem, ebbe most ne menjünk bele; értem, mit akar evvel mondani, de azt aztán végképp nem várhatjuk el senkitől,

hogy közvetlenül magán röhögjön, nem hogy még egy egész előadás-son keresztül. A dolog egyszerűen nem működik, nem így működik.

ÍRÓ Próbálta már?

IGAZGATÓ Mint néző vagy mint színész? Tudja mit? Egyikként sem, de még az se lenne baj, ha a darab valóban ezt csinálná, sőt, ha ezt jól csinálná, csak hogy nem csinálja jól. A nézők ugyanis nincsenek magukkal szembesítve, ezért mért is várná el bárki, hogy nem hogy közvetve, de mit is, közvetlenül önmagán röhögjön? Őszintén szólva nem is értem, ez hogy merül föl.

ÍRÓ Közvetlenül, amennyiben ennek az iróniának maga az eljátszott helyzet a közvetítője.

IGAZGATÓ Na épp az a baj, hogy ez egy eljátszott helyzet. A közönséggel lehet játszani, de semmi szándékunk őket eljátszani.

ÍRÓ Persze hogy kötélánc ez az előadás, de ha ügyesen van megírva, szerintem – márpedig mindezt észben tartva, minderre építve igyekeztem megírni –, s minderre épül a színészek alakítása is, akkor a dolognak működnie kell.

IGAZGATÓ Ez nem valami képlet. A másik pedig, hogy lehet, hogy maga ezen röhögni tud, vagy sírni, ne haragudjon, nem tudom, most melyikben maradtunk, de az egész úgy, ahogy van, túl elvont, még nekem is, nem hogy a nézőknek, szóval túl intellektuális az egész probléma, a kérdésfelvetés. Olyan, mintha egy írott szöveg megjelenne a színpadon.

ÍRÓ Ez volt az elképzelésem.

IGAZGATÓ De mégis, mivel gondolja, hogy lelket lehetne lehelni ebbe a szövegbe; tehát, nem rossz szöveg, megint mondom, de színészi szemmel én nem látom túl inspirálónak, egyrészt; másrészt, tegyük föl, hogy megtalálom hozzá a szerepre öntött színészeket – szerepre öntött! most mindegy, a példa kedvéért –, tehát hogy kihozunk ebből a szövegből mindent, amit csak lehet, ami benne van és, ne adj' isten, ami nincs: én ennek a darabnak akkor sem adnék másfél előadásnál többet.

ÍRÓ Én arra a fél előadásra kíváncsi is lennék.

IGAZGATÓ Mi itt nem performanszokat csinálunk.

ÍRÓ Ezt nem viccből mondom: képtelenség, hogy erről a darabról bárki is kisétálgjon. Pszichológiahallgató voltam hat évig, és higgye el, tudom: ez a dolog nem így működik.

IGAZGATÓ Nem hogy működik; nézze, tényleg nem vitatkozni akarok magával; én színész voltam harminchat évig, és van egy érzésem, hogy a dolog így működik. Sehogy nem működik. Tehát, ha még egy botránydarab lenne legalább, istenem, abban legalább van valami méltó kockázat, de ennek se íze, se szaga, ez se hús, se hal, se füstje, se lángja; itt nem fognak sem a nézők, sem a színészek vért izzadni, legfeljebb szégyenükben, a nézőket pedig, meggyőződésem és tapasztalatom szerint legalábbis, lehet, hogy felelőtlenség lenne megpróbálni úgy egy hullámhosszra hozni a színészekkel, hogy öhelyettük szégyelljék magukat. Nem tudok mást mondani, az egész úgy, ahogy van, a szöveg, a szereplők, tök valószínűtlen.

ÍRÓ Igen, de –

IGAZGATÓ Ami önmagában még nem baj, de már maga a valószínűtlensége is valószínűtlen.

ÍRÓ Hát persze, de –

IGAZGATÓ Amitől a darab éppenséggel még mindig lehetne jó – de nem az.

ÍRÓ Mindenesetre hiteles.

IGAZGATÓ Lehet, hogy félreértettem valamit. Direkt írt ön egy maga szerint is csapnivaló darabot azért, hogy kísérletezhessen az emberek reakcióival? Mindenekelőtt, mást ne mondjak, az én reakciómmal?

ÁRÓ Maga szerint ez egy rossz darab?

IGAZGATÓ Mondtam én azt? Nézze, én egyenes ember vagyok: ha rossznak tartanám, egyértelműen követni valónak, higgye el, nem hogy nem ülnék most itt magával, hanem a harmadik oldal után sarokba is vágtam volna a szöveggönyvet. Ha én azt gondolnám erről a darabról, hogy: ez egy szar, akkor én itt és most azt meg is mondanám magának, hogy: ez egy szar. Ért engem, ugye? Ugyanakkor kérdezem, magának mi volt a szándéka evvel a darabbal?

ÍRÓ Annak a helyzetnek a próbára tétele, amiről eddig beszéltünk. De szerintem ez magából a szövegből is kiderül; úgy értem, ez a helyzet elég következetesen alakul ahhoz, hogy a nézők érdekeltségét fokozza.

IGAZGATÓ Igaz, valahol azt is el kell kezdeni. Jó, ezt most a példa kedvéért elfogadom, de ez még akkor is csak a konkrét előadásra vonatkozik: tegyük föl akkor, hogy a bemutatón telt ház van – keresztapa, nagynéni, mindenki, bocsánat, csak a példa kedvéért –, aztán azok az emberek egy mondatban össze tudják foglalni az egész előadást, anélkül, meggyőződéses egyébként, hogy bármi félreérthetőt mondanának, mivel eléggé földbe döngöli a dolgot a darab, jól a fejükbe veri; de most azok után, hogy összefoglalja magának valaki pár szóban, miről szól ez az egész: elmenne maga meg nézni?

ÍRÓ Szerintem igen.

IGAZGATÓ De ugye érti a kérdést.

ÍRÓ Szerintem igen.

IGAZGATÓ Én értem, hogy a maga számára kihívás volt ez a darab, ennek a megírása, és még az is rendben van, hogy a színészek számára kihívás legyen, de maga a színház és a közönség már más kategória.

ÍRÓ Magyarán, megvannak a művészetnek a határai.

IGAZGATÓ Már mért ne lennének meg? Bár maga itt inkább a határok művészetét feszegeti. Hogy ez mennyire határtalan, illetve művészi, abba egyelőre nem megyek bele, de az biztos, hogy a feltétel itt jobb szó a határnál, ha már feltétlenül határozottan akarok fogalmazni.

ÍRÓ Ezek a feltételek viszont helytállnak magukért szerintem; ugyanakkor elég kényesek ahhoz, hogy a néző meg akarjon velük ismerkedni.

IGAZGATÓ Próbá szerencse, mondanám, ha nem hivatkoztam volna imént az ellenkezőjére. Hát én ezt a darabot odaadom három dramaturgnak, nézzék meg, mit tanácsolnak, hogy ezeket a dramaturgiai szempontokat értékeljék át; mindenesetre azt hiszem, így beszélgetve már valamivel jobban értem a koncepciót – csak hát a nézők részéről ezt nem tudom garantálni. Viszont van még valami.

ÍRÓ Igen?

IGAZGATÓ Érdekes és ügyes is, tehát, működőképes az, ahogy a kimondott és kimondatlan dolgokkal, dolgokra fektetett hangsúlyjal játszik, de tulajdonképp ez annál veszélyesebb, mennél működőképesebben adják elő. Tehát, mondom, nem mennél jobban adják elő, hanem ezt a részét mennél jobban hangsúlyozzák ki – hiszen, hát, ez azért alapvetően egy politikai darab.

ÍRÓ Hát, milyen értelemben?

IGAZGATÓ Hát, politikai értelemben, leginkább. Szerintem itt mindenki rögtön érteni fogja, miről van szó, mielőtt még bárki egy szót is szólt volna a színpadon, amint felmegy a függöny. Többnyire mindenki számára világos kell hogy legyen, melyik szereplő kicsoda-micsoda, kit is képvisel tulajdonképp. Ebből a szempontból elég didaktikus, ami önmagában még mindig nem baj. Ha félreértettem valamit, most lehet, illetve biztos vagyok benne, hogy meg tudja védeni a szöveget ebből a szempontból is; csak hát, ugye, ahhoz már késő. Elég, ha nemhogy én, de valamelyik néző félreérti, ha nem épp szántszándékkal félreértelmezi, a kritikusokról és a médiáról már nem is beszélve, és már nem ugyanarról a darabról beszélünk. Ugye?

ÍRÓ Dehogynem, de mennyire hogy ugyanarról a darabról, ráadásul nem is hiába. Ez megint csak az erősségét mutatja szerintem, hogy ennyire szabadon értelmezhető. Még jó, hogy valamennyire politikai, de hát miért, szólásszabadság van, nem élünk diktatúrában.

IGAZGATÓ Persze, nem is úgy értem, hogy párt- vagy aktuálpolitikai, hanem a szereplőkben az utalások, például az a folytonos mellébeszélés, az nagyon könnyen kiragadható és, konkrét helyzet egyébként nem lévén, értelmezhető bárki által lényegében bárhogy; a helyzetnek ez a cinikus kiforgatása, öngúnyolása visszaható lehet, ami veszélyes is lehet, adott esetben. De mondom, nem evvel van bajom, hogyne, legyen politikai, mért ne lenne az, a színház még a

legpolitikaibb formája a művészetnek tényleg, csak nekem hiányzik ebből az az áttételesség, amitől érdemes lenne politikainak lennie. Az, amivel indokoltnak érezném a politikai üzenetét egyáltalán, hiszen az aztán minden lehet, csak nem félreérthető. Márpedig ettől az egész egy zsákutca lesz, ami politikai értelemben pláne veszélyes.

ÍRÓ Annyiban nem, hogy az a politikai helyzet is zsákutca, amit evvel tükrözni próbáltam.

IGAZGATÓ Persze, de épp ezt értem áttételesség hiánya alatt, tehát maga a darab attól még nem lehet, ne is legyen zsákutca.

ÍRÓ Miért?

IGAZGATÓ Hát ez esetben dramaturgiailag nem működik, de ezt már elmondtam, legalábbis elég alapvető problémákat vet fel. De mondom, három dramaturgnak odaadom, kíváncsi vagyok a véleményükre.

ÍRÓ Csak próbálok megérteni; tehát elsősorban ez zavarja, a politikai része?

IGAZGATÓ Miután maga állapította meg az előbb, milyen elválaszthatatlanul függ össze ez minden mással, be kell vallanom, nem egészen értem a kérdést. De ami mégis összekötő kapocs lehet, vagy legalábbis közös nevező, meglátásom szerint, mindarra a problémára, amire tényleg állatorvosi ló ez a darab, az, mondom, az áttételesség, amit, legalábbis az én olvasatom alapján, többnyire hiányolok ebből a szövegből.

ÍRÓ Most már jobban értem, azt hiszem: tehát az a benyomása, hogy „ez csak szöveg”.

IGAZGATÓ Lényegében igen. Szöveg, ami igazából még szöveggé sem állja meg a helyét, bármennyire is jól van megírva, mert még csak nem is azért van úgy megírva, ahogy, hogy egy igazi szöveg lehessen, hanem, ahogy mondta: „csak szöveg”.

ÍRÓ De akkor mégse lehet a színpadon olyan hatása, amilyen írásban nem lehet?, vagyis hogy annyira természetesnek hasson, hogy elvesztse ezt a jellegét?

IGAZGATÓ Ez is egy kötéltánc; végeredményben ezt is a néző kell hogy eldöntse. Na, én –

ÍRÓ Én már úgy érzem, eldöntöttem. Tehát, teljes mértékben indokoltnak érzem mind az ötletet, mind a megvalósítási formát. Filmen például egyáltalán nem állhatná meg úgy a helyét, mint a színpadon.

IGAZGATÓ Világos; ami engem érdekel ebben a darabban, az épp ez, ez a pillanatról pillanatra, lépésről lépésre való vergődés. Ennek valóban van egy ellenállhatatlan folyamata, beszívja az embert, és meggyőző tud lenni a megállíthatatlanságában, csak hát, ha már pszichológiánál tartunk, azt azért elhíheti nekem, hogy nehéz lenne ahhoz kellőképpen megfélemlítő erővel hatni a színpadról, s ha még el is érnénk azt, sem állna szándékunkban, ahogy az sem áll, hogy a közönség végig akarja ülni ezt a darabot, hanem inkább hogy kifejezetten élvezze.

ÍRÓ Épp erről van szó: ha az első mondat után nem sétál ki a néző, az utolsóig se fog már.

IGAZGATÓ Ne haragudjon, de én nem egészen értem, honnan veszi a bátorságot az ilyen feltételezésekhez, hogy a legmagátólértetődőbb evidenciaként kijelentsen ilyesmit. Színházi emberként hadd nyugtassam meg: a néző szabad ember, valóban nincs hagyománya annak, hogy kísétálgjon egy darabról, de külön azért darabot írni, hogy ezt elérjük, nem érdemes. Nekem legalábbis nem éri meg, ebből kifolyólag pedig magának sem.

ÍRÓ De az ellenállhatatlanul érdekes számomra, hogy ha az az első mondat másképp szól, más irányba viszi az egész darabot is. Épp hogy nem az a célom, hogy a néző kísétálgjon, ezért biztosítom is, hogy nem is fog, hiszen nagy részben épp hogy róla szól az előadás. Mivel színjáték, nem lehet játék néző nélkül sem: engem nézőként például kifejezetten bánt, ha úgy érzem, a színészek semmibe vesznek.

IGAZGATÓ Most, bocsánat, egy pillanatra azt hittem, megértettem, amit mondott, de mégse. Először is hadd szögezzem le, hogy a néző nem tesz semmiféle szívességet nekünk avval, hogy eljön az előadá-

sunkra, mi pedig nem teszünk neki semmiféle szívességet avval, hogy előadunk valamit. És természetesen nem is azért adunk elő bármit is, hogy ezt érzékeltesük vele, mert ilyesminek az érzékeltetése, úgyszólván, nem lenne jó reklám a színháznak. De mi az, hogy a nézőt semmibe vesszük? Hát mit csinálnak a színészek, mégiscsak ők vannak a színpadon, nem maga.

ÍRÓ Ezt úgy értem, hogy ha azt érzékeltetik velem, hogy nem nekem szól a darab, hogy nem nekem játszanak.

IGAZGATÓ Mért, a maga darabja nem hagyja helyben egyes nézőket, ugyanígy?

ÍRÓ Helyben? Hát semmiképp sem abban az értelemben, ahogy az előbb leír- elmondtam.

IGAZGATÓ Most ne haragudjon, ha valaki az első két perc után fel fogja, hogy ebben a darabban miről van szó, az a jóember törvényszerűen egyet is kell hogy értsen avval?

ÍRÓ Én nem egyetértésről beszéltem, hanem kíváncsiságról. Márpedig a kíváncsiságnak szöges ellentétje is lehet az egyetértés.

IGAZGATÓ Egyetérték.

ÍRÓ A folyamat pedig részvételt diktál, tehát ami monotonnak hat, az valójában épp hogy csak azt bizonyítja, hogy mivel ugyanaz a logika diktálja ezt a folyamatot a darab elején, mint a végén, ezért a néző, amennyiben az elején is ott ült, a végén is ott fog ülni.

IGAZGATÓ Megbeszéltük, ilyen képlet nincs; meglehet, eddigi színházi karrierem során egyszer sem volt olyan tapasztalatom, hogy néző az előadás kellős közepén felkelt volna és távozott volna, illetve – de, bocsánat, egyszer azért volt ilyen –, és mivel konkrétan a maga darabja egy egyfelvonásos, ezért amúgy sem hiszem, hogy lenne néző, aki ne lenne annyira kulturált, hogy kivárná a szünetet, illetve a végét, hogy hazamenjen; tehát félreértés ne essék, nem evvel van gondom, hanem – hát, például avval, hogy ennek fel kellett merülnie ebben a beszélgetésben. Szóval én kifejezetten élvezem ezt a diskurzust, szívesen folytatom máskor is, és remélem, át tudja gondolni mindazt, amiről beszélünk evvel a darabbal kapcsolatban, mert én is más fényben látom már, pedig hát maga az, aki ebben benne van igazán, én csak egy igazgató vagyok. Bocsánat, mondani akart még valamit?

ÍRÓ Igen, egy pillanat, mindjárt eszembe jut.

IGAZGATÓ Nézze, én azt hiszem, értem, mit akar kihozni ebből a néző–színész kapcsolatból, de – hogy tudnám ezt jól megfogalmazni; mit szólna például ahhoz, ha a nézők nem kapcsolnak ki a mobiljukat?

ÍRÓ Ez sem rossz ötlet, külön meg is lehetne kérni őket erre például az előadás előtt. Maga szerint ez feszültebbé vagy oldottabbá tenné a hangulatot? És hol oldottabbá, hol feszültebbé: a nézőtöreden vagy a színpadon? Hiszen ha a kettő mégis ennyire egyé válik az előadás alatt, miért ne alakulhatna ki legalább valamiféle áttételes dialógus a közönség és a színészek között?

IGAZGATÓ Áttételes dialógus? Az igaz, hogy amennyiben egyébként is a kimondatlan dolgokon van a hangsúly ebben a darabban, ennek a koncepciónak is lehet létjogosultsága, elméletileg. Most mégis meg tudom fogalmazni, mi az, ami nem tetszik: hogy ez a koncepció az alárendeltségre épít.

ÍRÓ Másra elég bajos is építeni pedig, próbáltam már.

IGAZGATÓ Itt a közönség a színészek alárendeltje, a színészek pedig az ironia, bocsánat, az ironiak vannak alárendelve. Mármost tapasztalatom szerint alapvetően két funkciója van a színháznak mint intézménynek: hogy szórakoztassa az embereket, és hogy elgondolkodtassa őket. De semmiképp nem az, hogy szórakozzon velük.

ÍRÓ Pedig ha én íróként olyan jól elszorakozom ennek az írásán, amilyen jól eddig elszorakoztam, szerintem valamennyi ebből átcsapódik azért másra is.

IGAZGATÓ Csapódhat, de azért jobb, ha nem fáj az annyira. Egyébként én itt a „valamennyire” fektetném a hangsúlyt; hát mért, ha valakit vernek, viszont élvezettel verik, olyan jó ízesen, tényleg tiszta szívből, az ugyanúgy fogja élvezni azt, hogy megverték?

ÍRÓ Egy versenyben is megverhetnek valakit, mégis élvezheti a részvételt; a játék pedig szórakozás, mindkét félnek az kell hogy legyen,

másképp nem játék: így a színjáték is. De abban igaza van, hogy ez inkább egy színjáték.

IGAZGATÓ Magyarán, vagy a nézők, vagy a színészek nyernek?

ÍRÓ Nem: a darab mindkét esetben veszít.

IGAZGATÓ Ja, hogy a darab mindkét esetben veszít. Akkor miről is beszélünk?

ÍRÓ Hát az előbb mondtuk, hogy az előadás alatt néző és színész valahol, az előadás révén, egyé válik: ők játszanak, a darab ellen.

IGAZGATÓ A színészek és a nézők, együtt. Mondja, focizni szeret?

ÍRÓ Nem.

IGAZGATÓ Mindegy. El tudja képzelni, hogy két csapat nem egymás ellen, hanem, mondjuk, a labda ellen játszik? Próbálja meg elképzelni azt a meccset.

ÍRÓ Magának jobbnál jobb ötletei vannak! Képzelve csak, milyen lenne annak a meccsnek a közvetítése.

IGAZGATÓ Ebből a szempontból inkább vizuális típus vagyok. Most tényleg nem gonoszkodásból mondom ezt, mert szerintem tökéletes analógia arra, amit mondott.

ÍRÓ Igen; érdekes probléma szerintem is. De hát, mért, egyébként színész és néző egymás ellen játszik?

IGAZGATÓ Hát ha az egyik alulmarad, akkor a másik is, de ennek ellenére én igazából még mindig nem értem, mit ért ez alatt a néző–színész párosítás vagy egyé válás alatt, de nekem úgy tűnik, hogy maga a színpadot akarja kihúzni a színészek alól. Na most, hadd jegyezzem meg, ez nem megy anélkül, hogy ne húzná ki a nézők alól a széket. Tehát, nem elég egy problémát felvetni, erre bárki képes.

ÍRÓ Én véleményem szerint mindössze annyiban csináltam ezt másképp evvel a darabbal, hogy azután, hogy felvettem a problémát, meg is vártam, amíg leesett.

IGAZGATÓ Akkorát azért nem puffan.

ÍRÓ Az már egy másik probléma.

IGAZGATÓ Ami, ellenben, fele akkorát se puffan.

ÍRÓ Hiszen amint puffan, vége a darabnak: csak visszapattanhat.

IGAZGATÓ Csak nem kosarazik?

ÍRÓ Nem.

IGAZGATÓ Pingpong?

ÍRÓ Az sem.

IGAZGATÓ Kár; higgye el, érdemes színházi embernek valamit sportolnia, már csak a koreográfia iránti érzék miatt is, sokat fejlesztheti azt – ezt a darabja is érzékelteti.

ÍRÓ Engem elsősorban a szavak koreográfiája érdekel.

IGAZGATÓ Hát, már megbocsásson, de nem is tudom, ez a darab igazából a néző seggét vagy fejét fárasztja jobban. Én nem akarok azért dolgozni és embereket dolgoztatni, hogy a gyanútlan jámborok a közönségben az órájukat lessék. Persze ha valóban olyan reménytelen lenne a dolog, nem beszélnék róla még mindig, és ezt minden jóindulatommal mondom. Van benne valami megoldatlanság, ami nem enged; de hagyjuk is most magát a darabot, talán az érdekel, mi vitte magát arra, hogy egy ilyen – hogy ilyesmit írjon; tehát, mégis, mit várt? Mikor mérte fel, mekkora erőfeszítést ér meg ez a dolog?

ÍRÓ Érdekelt a szabadság. Úgy gondoltam, ez a legjobb – legjobb! szóval, hogy ez egy aktuális formája lehet ennek a szabadságnak a próbatételére. De ezt, gondolom, még nem tartja politikainak?

IGAZGATÓ A szabadság érdekelte? Pedig ez egy gettó, ez a munka; ha valami egy gettó, hát ez akkor az. Lehet, hogy magának a filozofálás szabadságot jelent, de erre ebben a formában a színház egész egyszerűen nem alkalmas, véleményem szerint; nem is szorul ez magyarázatra, úgy gondolom: a teatralitás az, amitől ez teátrum lesz; még csak nem is valami forradalmian új gondolatról van szó, egész egyszerűen egy kétes kísérletről, amit, lelke rajta, csírájában sem lehet elfojtani, megfullad az magától, köszöni szépen, hát legyünk őszinték. A szövegben persze rettenetes igyekezet van, és mit tudom én, szöveggé lehet hogy működhetne, én csak azt az emberi valamit, az emberi megértést hiányolom talán belőle. Fárasztó lesz egy idő után, hogy ezek az emberek ennyire végeláthatatlanul és

ennyire fölfoghatatlanul elbeszéljenek egymás mellett, ráadásul, mondjuk ki, nem is igazán meggyőző, hát kit nézünk itt hülyének. És valahogy egy olyan sunyi, fals módon ezt érzem az egyfelől rejtett, másfelől toladóan szájbarágós politikai indíttatásának is.

ÍRÓ Lehet.

IGAZGATÓ Tessék?

ÍRÓ Igen, lehet.

IGAZGATÓ Merthogy – mért is ne lehetne.

ÍRÓ Látja, ugyanarról beszélünk. Erről szól nekem ez a darab, erről a szabadságról. A „mért ne lehetne” szabadságról.

IGAZGATÓ Én most akkor őszinte leszek; arra próbáltam rávezetni magát, hogy ez a mű az égegyvilágon semmiről nem szól, de még arról is sehogy.

ÍRÓ De hát ez nem igaz.

IGAZGATÓ Akkor hazudok.

ÍRÓ Én illet nem állítottam, de hát ha ez igaz lenne –

IGAZGATÓ Akkor nem mondhatnám, hogy hazudok, mert hazudnék; és maga arról akar engem meggyőzni, hogy átvágjam az embereket? Hát mondja el akkor, miről szól ez a darab!

ÍRÓ Ne haragudjon, de úgy érzem, nem szorul magyarázatra, nem is írtam volna meg másképp: ha nem akarják műsorra tűzni, elfogadom.

IGAZGATÓ Uram, ha ennyin múltna, már rég elköszöntem volna öntől: higgye el, van még dolgom, nemsokára amúgy is el kell mennem. Én már jó ideje csak azt próbálom megérteni, mi az, ami magát rávitte arra, hogy ilyen gondosan megszerkesszen egy ennyire értelmetlen szöveget.

ÍRÓ Most, hogy így beszélünk róla, kezd rávezetni. Ez egy spontán műfaj; mást nem is igazán tudnék mondani. Gondoltam, érdemes lenne kipróbálni.

IGAZGATÓ És akkor mi lesz?

ÍRÓ Hát itt és most azt még nem tudhatjuk.

IGAZGATÓ Már mért is ne tudhatnánk?

ÍRÓ Mert most még nem látjuk elég objektívan a darabot.

IGAZGATÓ Lehetséges; azt hiszem, nekem ebben túl szubjektív szerepem van ahhoz, hogy erről vitatkozzam magával; mindenesetre, mondom, három dramaturgnak odaadom, ők nálam mind objektívabbak, mind szakmai szempontból is hatékonyabbak lesznek.

ÍRÓ Köszönöm.

IGAZGATÓ Kérem.

ÍRÓ Bár egyet még hadd kérdezzek meg.

IGAZGATÓ Tessék. Mondja nyugodtan, csak aztán tényleg mennem kell.

ÍRÓ Mi a véleménye a végéről?

IGAZGATÓ Ugyanaz, mint az elejéről: de ezt már mondtam. Az elején tudom, mi a vége, és szinte át sem értékelődik bennem a végére az eleje. Konzisztens. És ez helyénvaló: ha ennél hosszabb lenne az egész, akkor már valóban kibírhatatlan lenne. Nem tudom, ismeri-e azt a viccet, amikor két kiszáradt teve kúszik a sivatagban –

ÍRÓ Igen, ismerem.

IGAZGATÓ Na, hát ennek a vége kicsit olyan.

ÍRÓ Két teve? Az az, amikor jön a vándor –

IGAZGATÓ Igen, az. Nézze, remélem, nem érzi úgy, hogy bármilyen értelemben is szándékomban állna itt cenzúrázni magának ezt a munkáját, de egész egyszerűen nem érzem úgy, hogy lenne közönység, egyáltalán bármilyen közeg, ami ezt befogadná.

ÍRÓ Hát ez már olyan, hogy a tyúk vagy a tojás lesz-e vacsorára.

IGAZGATÓ Én nem kérdezem meg, miért engem tisztelt meg evvel a szövegkönyvvel, mert gondolom, nem én vagyok az első, sem az utolsó, s hogy másokkal is el fog még beszélgetni erről a valamiről valamilyen módon; de higgye el, ebből a szempontból tényleg mindegy, kinek adja oda ezt a darabot, még az is, hogy mikor.

ÍRÓ Maga szerint ahhoz előbb meg kell halni, hogy az embernek egy ilyen darabját bemutassák?

IGAZGATÓ Félre ne értsen, nincs kizárva. De ennyit semmiképp nem ér meg a dolog. Most akkor hadd kérdezzek erre rá: mondja, magának tulajdonképp magával a színházzal van baja? Már mint intézménnyel?

ÍRÓ Nekem? Dehogy, miért? Ez következne a darabból?

IGAZGATÓ Aki olyan formában előadhatatlan darabot szerez, mint maga, tehát, aki ilyen mértékig hátat fordít a munkájában a közönségnek, annak kizárt, hogy ne legyen magával a színházzal – vagy mint médiummal, vagy mint intézménnyel, mindegy is most ebből a szempontból –, hogy ne magával a színházzal legyen valamilyen, elég alapvető baja. Mért, nincs igazam?

ÍRÓ Maga szerint ez a darabban átjön?

IGAZGATÓ Nem tudom, most hagyjuk azt, ez mindentől függetlenül csak érdekel.

ÍRÓ Ja? Nem, épp ellenkezőleg; korlátlan lehetőségeket látok a színházban; de, mégis, ez most miről jutott eszébe?

IGAZGATÓ Korlátlan lehetőségeket? Elég nálunk, ha a keret nélküli lehetőségeket feszegetjük, például erről.

ÍRÓ Pedig ez tényleg nem volna egy költséges produkció.

IGAZGATÓ Az igaz, nem kell hozzá semmi, csak nézők; mondom, most egy pillanatra tegyük félre magát a darabot, engem a többi érdekel.

ÍRÓ Szerintem egy színház presztízisére vall, mennyire mer kockáztatni.

IGAZGATÓ Valóban, de még mennyire.

ÍRÓ Ebből a szempontból pedig épp az mindegy, hogy erről a darabról beszélünk, vagy bármelyik másiktól, hiszen nem azért intézmény ez az intézmény, hogy elintézzze őket.

IGAZGATÓ Valóban; azért viszont intézmény, hogy még egy darab se intézhessen el.

ÍRÓ Egy darab?

IGAZGATÓ Sok darabon múlik mint intézmény; mint igazgatónak, elhiheti.

ÍRÓ Nemcsak elhiszem, hiszek is benne: ezért is írtam ezt a darabot.

IGAZGATÓ De rabja már a darabja, hallja-e!

ÍRÓ Nem is engedhettem szabadon eddig.

IGAZGATÓ Hát milyen korlátlan lehetőségekről beszél?

ÍRÓ Semmilyenről, épp erről beszélek.

IGAZGATÓ Hogy semmilyenről nem beszél?

ÍRÓ Nem, semmi ilyesmit nem mondtam.

IGAZGATÓ Hát ha semmilyenről nem beszél, hogy is mondhatta volna. Csak próbálom megérteni, miért nem tudom megérteni itt a problémát, de probléma eleve ezt megértenem, ha megért.

ÍRÓ Persze, nem probléma.

IGAZGATÓ Értem. Nem tudom, hogy mondjam magának, mert már egy ideje motoszkál itt a fejemben, de most mégis kimondom, és evvel nem akarom megsérteni, de tapasztalatom szerint nem igazán szerencsés helyzet, ha valaki ahelyett hogy pszichológushoz fordulna, drámát ír. Illetve hát természetesen van, aki megengedheti magának, de –

ÍRÓ Pszichológiát végeztem.

IGAZGATÓ Az semmiképp nem előfeltétele a drámáirásnak.

ÍRÓ Az biztos, hogy meghatározza a látásmódomat, de ez szerintem még nem baj.

IGAZGATÓ Úgy érzem, rá is játszik kicsit. Ugyanakkor úgy tűnik, mintha evvel kompenzálni akarna valamit. Mindegy, nem analizálni akarom, csak azt akarom mondani, hogy ennek a darabnak véleményem szerint egyik gyengesége például épp hogy az, hogy egész egyszerűen nincsen benne elég fájdalom.

ÍRÓ Elég fájdalom? Épp ezt, mondjuk, nem fájlam, ez épp hogy érthetőbbé teszi a szöveget: ahhoz képest, hogy kevésbé fájdalmas, jól tartja magát szerintem. De nem a darabról akart beszélni.

IGAZGATÓ Alapvetően amiatt találkoztunk. Ön megrendelésre nem írt még, gondolom.

ÍRÓ Darabot nem. Bár megrendelésre fájni sem próbáltam.

IGAZGATÓ A próbák fájdalmai is elkerülték, ahogy nekem az ebből a szövegből lényegében ki is derül. Nézze, attól, hogy magának nem került sok fájdalmába ezt a darabot megírnia, szerintem érthető módon korrekt az, ha azt mondom, másnak legalább annyi fájdalomába kerüljön akkor megnézni.

ÍRÓ Ezt pedig nem mi döntjük el.

IGAZGATÓ Hát ha nem mi döntjük el, döntetlen is marad az a meccs

a néző és a darab között. Engem csak az szomorít el kicsit, hogy egyre jobban látom ebben a szövegben az egyre-másra elszalasztott lehetőségeket. Mindig majdnem épphogy szólna valamiről a dolog, legalábbis nekem éppen úgy tűnik, és épp akkor el is bukik. De még csak azt se mondhatni, hogy evvel az volna a szándéka, hogy élet-szerűbbé tegye a darabot; ami egyébként tulajdonképp mindegy is, mert hát épp hogy arra lenne lehetősége, hogy a színpadon beszéltesse valamiről a szereplőket, hogy megfogalmazzon olyasmit, amit – de hát minem mondom ezt; az egészben a kimondatlan dolgoknak az a fojtogató közege már attól is elveszi az ember kedvét, hogy beszélni akarjon róla.

ÍRÓ Az is valami.

IGAZGATÓ Na mondja, ha ez valami, én a semmire vagyok kíváncsi. Tudja mit? Húzza meg kicsit; én addig, biztos ami biztos, odaadom ennek a három kollégának.

ÍRÓ Húzzam meg?

IGAZGATÓ Túl hosszú. Főleg a vége.

ÍRÓ Ami olyan, mint az eleje?

IGAZGATÓ Mondom, ez csak egy javaslat, így is odaadom a kollégáknak.

ÍRÓ De maga szerint ez javítana bármin is, ami most nem működik?

IGAZGATÓ Végső soron például a végén.

ÍRÓ De elsősorban az elején?

IGAZGATÓ Alapvetően azon is. Ha provokálni akarja a közönséget, jobban kell provokálnia. Legyen benne valami, amitől tényleg részévé lesznek a cselekménynek; ennek nem sok híja, csak egy kis átgondolást igényel. Rengeteget lehet itt például az ellentmondásokkal játszani, azokra építeni a szövegben. Ki lehet itt dolgozni egy fantasztikus ellentmondás-rendszert, ami persze nem működhetne, csak addig, amíg a nézők a fülükkel követni tudják a mondatokat, vagyis, mondjuk, egy poén erejéig – tovább erre nincs is szükség. Ez csak azért lenne jó, mert jobban fokozná az érdeklődést, rájátszana a ritmusra, dobna annak egy dinamizmust, hiszen épp csak annyira hagyná a nézőt elgondolkodni, hogy aztán megint összezavarja, és ebben az összefüggésben aztán valóban nem elképzelhetetlen, hogy szegény jóember még a végén valóban magán röhögjön.

ÍRÓ Végül is ezt is próbáltam: ha eléggé kívülről látja magát a néző, akkor ez működhet.

IGAZGATÓ Ha eléggé kívülről látja magát? Attól se nem lesz önfeledt, se nem jön önkívületbe, akkor meg mi marad.

ÍRÓ Az csak idő kérdése, mikor sikerül azt a feszültséget feloldani. Az ideológiai részére pedig ugyanez a folyamat érvényes: lassan kibontakozik az, mikor sikerül értelmesen előadni olyasmit, aminél menél több okfejtéssel kiderül, pontosan mennyire nincs értelme, annál több értelmet akar majd a néző is belemagyarázni.

IGAZGATÓ Ez szerintem már belemagyarázás. Nem, ez nem egy járható pálya, erre nem lehet még párbeszédet sem, nemhogy darabot építeni. Márpedig egy darab azért többől áll, mint párbeszédből. Az emberek pedig nem hülyék, rögtön látják, ha nevetetni vagy ha hülyíteni akarják őket. Evvel ráadásul csak magának állít csapdát, nem a közönségnek, ha ilyen fölösleges dolgokkal, ahelyett hogy bevonná az embereket, elidegeníti őket.

ÍRÓ Jó, de hát ez erről a kockázatról szól, hogy az hajszálon múlik, hogy reménytelenül elidegenítem-e őket, vagy hogy sikerül-e egy afféle családias légkört megteremtünk a színpadon.

IGAZGATÓ Ezt értem, csak azt nem, hogy hogy érti azt, hogy ez hajszálon múlik. Milyen hajszálon, kinek a hajszálan, és abból mégis hány szálon? Már, ha abból indulunk ki, hogy ez esetben hajszál választaná el színészt a nézőtől.

ÍRÓ Bocsanat, inkább nézőt a színésztől.

IGAZGATÓ Igen. De nem. Szóval lehet, hogy mindenképp unják a dolgot. Amint megbizonyosodik, hogy mégsem olyan feldolgozhatatlan téma ez az író részéről, a néző is jobban fel tudja dolgozni.

ÍRÓ De azért a nézőnek is meg kell dolgozni. Azt a pillanatot kell itt eltalálni, és szerintem ezt egyébként sikerült is eltalálnom – bár persze ezt is csak a közönség tudja visszaigazolni –, amikor eléggé megdolgoztak már mind a színészek, mind a közönség ahhoz, hogy a darabot közös erővel lépiptésék.

IGAZGATÓ Magával, az íróval ellentétben.

ÍRÓ Hát írni én is csak írtam, a darab azért mégiscsak magától épül le.

IGAZGATÓ Az lehet, de ha valóban ez a célja, akkor ahhoz előbb fel is kell építeni valamennyire a dolgot. Énszerintem legalábbis. Nem tudom, ilyen többnyire egyértelműen hálátlan hadművelet mennyire található hálás közönségre.

ÍRÓ Mert mindenki szeretné tanulmányozni annak a folyamatát, ahogy a nála okosabbak átverik.

IGAZGATÓ A nála okosabbak? Ezt miből gondolja? És már megbocsásson, hogy jön ez ide?

ÍRÓ Természetesen nem feltétlenül úgy, hogy közben ennek tudatában is van, de épp ez adja a dolog varázsát.

IGAZGATÓ Ne haragudjon, most ennek pontosan mi köze a darabhoz? Tényleg át akarjuk verni a nézőket?

ÍRÓ Hát ha az átverésről beszélve verjük át őket avval, hogy még csak azt sem veszik eleve észre, hogy átverésről van voltaképp szó, de azt sem, hogy ugyanakkor evvel, mint szórakozni vágyó közönséget, végeredményben át is vertük őket, akkor e két szándék szerint egyébként nem is vertük őket át.

IGAZGATÓ Nem is gondoltam, hogy ilyen becsületes szándék ennyire körmönfont is lehet. De mondja, minek szól ez a darab olyasmiről, amiről el se várja, hogy a nézőknek leessen, vagyis hogy márpedig egyébként arról szól, hogy ön átveri őket.

ÍRÓ Hát mert akkor át is verném őket.

IGAZGATÓ Ezt most ne fejtse ki. Szóval mégsem áll szándékában átverni a közönséget.

ÍRÓ Dehogynem, de nem úgy, az nem lenne elég színházias. Nem, a megvezetés jobb szó. De hát arról nem is beszélve, hogy amint az nekik úgy leesne, hát az egész kész gagyi lenne.

IGAZGATÓ Értem. Ha ez ennyin múlik, nem hiszem, hogy a nézőben van feltétlenül a hiba.

ÍRÓ Ezt én sem vitatom. De ez már más kérdés; a lényeg annyi, hogy erre ne a darab alatt jöjjenek rá.

IGAZGATÓ Hanem, mondjuk, két perccel utána. És ha az első két perc után feltartóztathatatlan megbizonyosodással egytől egyig rá is jönnek erre?

ÍRÓ Hogy semmiről nem szól a darab? Érdekes, most, hogy így mondja, az rettentő sok feszültséget feloldhatna bennük. Már ez a felismerés, ráadásul rögtön az elején. Szerintem annál jobban szórakoznának.

IGAZGATÓ Tehát belátja, hogy semmiről nem szól a darab. És maga ehhez a darabhoz tiszta szívvel tudna bárkinek is jó szórakozást kívánni?

ÍRÓ Remélem, lesz alkalmam rá.

IGAZGATÓ Magának tényleg nincsenek történetei? Hát ennyire nincs miből drámát írnia?

ÍRÓ Azt is meg lehet próbálni, de nem biztos, hogy hálás munka. Biztos tud róla, fél éve körülbelül volt itt egy színházlátogatóban egy dramaturg, egy igen neves angol színháztól, és ez tartott itt egy ilyen három alkalmas reklámot a színházának, pont a magamfajta drámaírók toborzása végett; még „műhelyként” is hirdették meg a dolgot. Többek között például azzal próbált levenni minket a lábunkról, hogy azt mondta, lefordíthatják a darabjainkat angolra, az angol színpadra, és ha ott még sikert is aratnak, legjobb esetben ők még el is tarthatnak, és hogy mennyi mindenkit fel is fedeztek már, külföldiek közül is, mekkora neveket – hozott erre egy élő példát is, akinek egy darabját végig is nézette velünk –, merthogy van külön erre programjuk, hogy a hátrányos helyzetű országokból lehetőséget adjanak a hátrányos helyzetű tehetségeknek. Ezt persze megközelítőleg sem így mondta, hanem egész pontosan úgy, miután láthatóan senki nem ugrott a dologra, hogy: olyan gazdag történelmünk van, hát volt itt nálunk egy rendszerváltás, hát csak kell hogy legyenek itt történetek.

IGAZGATÓ És?

ÍRÓ Én meg azt gondoltam csak: menjen a jó kurva édesanyjába. Már bocsanat.

IGAZGATÓ Értem. Viszont épp az imént én is ugyanezt kérdeztem.

ÍRÓ Szerintem ez egy történet.

IGAZGATÓ Ez már egy történet.

ÍRÓ Már a darabra értem.

IGAZGATÓ Lehet, csak nem tudom eldönteni, a cselekmény nagy része az elején, a közepén vagy a végén van-e megrekedve, ha ugyan nem a cselekmény maga, esetleg. Már amennyiben cselekménynek lehet nevezni, persze; nem lényeges. De ezt a darabot nem nekik írta, nem ezeknek az angoloknak, ha jól értem. Kinek írta ezt a darabot, mégis? Nekem?

ÍRÓ Hát természetesen a közönségnek. Na meg annak az angol dramaturgnak is persze, abban a reményben, hogy soha nem olvassa el.

IGAZGATÓ Akkor túlzottan csalódott nem lehet, ez már fél siker.

ÍRÓ Szerintem ebbe a darabba nincs mit belemagyarázni, és igyekeztem úgy megoldani, hogy ennek bármilyen lehetőségét ki is kerüljem.

IGAZGATÓ Én ettől nem tartok, eddig sem ez zavart, sőt: még ha csak a belemagyarázás lenne ennek a darabnak a rákfeneje! Inkább a kimagyarázása.

ÍRÓ Maga szerint valóban unalmas?

IGAZGATÓ Hát nézze, legalább nem kiabálnak benne a színészek, nem ad alkalmat a csapkodásra, nyávogásra. Mindemellett én értékelem a cinizmusát, de nemigen jut eszembe olyan rendező, aki bevállalná ezt a dolgot.

ÍRÓ Hát, köszönöm, hogy a dramaturgoknak odaadja.

IGAZGATÓ Én remélem, hogy ők köszönik meg majd. Én akkor el is köszönök. Hát, sok sikert.

ÍRÓ Viszont kívánok!

Mind el

II. FELVONÁS

Szín: Gabi albérlete.

Jön Gabi és Ismerős

GABI Hát ez az albérletem. Kilakoltatás előtt. Hát így. Érezd magad otthon.

ISMERŐS Hova ülhettek?

GABI Ahol a térded összerogy. Mondjuk oda. Kávét?

ISMERŐS Nem, kösz.

GABI Mit vagy így letörve, azért mert holnap felakasztom magam, még nincs vége a világnak.

ISMERŐS Menj a picsába.

GABI Istenem, bárcsak mehetnék! Komolyan mondom, bárcsak mehetnék, holnap reggel, útlevéllal, egyenesen a picsába innen. Mert hát valahova kénytelen leszek menni, ugye, valahova mindig kell menni, hiszen valahol mindig kell lenni, sehohol pedig nem lehet lenni, de hát ha nem lehet, márpedig nem lehet, miért kéne? Hát nem kell! Ki kényszerít?

ISMERŐS Most mi lesz, holnap tényleg jön az a pasi?

GABI A főbérlő? Hát azt mondta. Kéthavi hátralékot nem tudok kifizetni neki. Ja, plusz rezsit. És hát persze az e havit még, mert ugye azt sem tudom már, miből tudnám, mikor harmadik hónapja nem fizettek ki engem se, ez pedig semmire sem mentség, hogy lehetne. Még jó, hogy meleg vizem csak egy hónapja nincsen. És hát hogy mi legyen mindezzel? Ezzel a sok könyvvel, mert hát na nem csak ezek az enyéim, de ezekhez ragaszodom még, ragaszkodnék, azaz – mert, ha nem vetted volna észre, egy szemétdombon ülsz, ugyanis mindez holnap ilyenkor már az utcán se lesz, valószínűleg. Itt van minden írásom is, nézz szét, ha kell valami, tedd el, legalább nem megy az utcára, azt' akkor talán marad is belőlem valami. Na, hát ez van. Kávét?

ISMERŐS Kösz.

GABI Csináljak?

ISMERŐS Nem.

GABI Te nem hiszed el, hogy én holnap felkötöm magam. Elhiszed?

ISMERŐS Kurva anyád.

GABI Tiédet, azt, fizessenek is neki emelt családi pótlékot. Reggel hétkor itt a főbérlő. Te, ha tudsz jobbat, mondd meg nekem: mit csináljak? Senki nem tud segíteni. Senkihez nem mehetek. Egy barátom van, egyvalaki maradt, aki tudhatna segíteni még, a Kata, de otthon fekszik bokaficammal, mozdulni nem tud, és különben is, ha nem feküdne otthon bokaficammal, attól én se fogok tudni mozdulni, mert fel sem merül, hogy tőle kérjek segítséget.

ISMERŐS Mért?

GABI Mert a barátom. És nem akarom ezért elveszíteni. Egyedül ő akar segíteni, de nem tud. Más tudna segíteni, de nem akar, és persze akik tudnának segíteni, azok is csak addig tudnának, amíg én is tudok magamon, és hát én már nem akarok, tudod. Két éve csinálom ezt, két éve vagyok hajléktalan, és csak egyre vékonyodnak és cincálódnak szét, szakadnak el a szálaim a külvilágtól, a világtól. Beszéltem ma a Hollósyval. Kértem, hogy segítsen. Mondta, nem tud. Kérdeztem, tud-e olyat, aki tudna, vagy aki tudna valakit, aki tudna, de nem tud. Csak tizenöt éve ismerem, őt és a nővérét. Azt akarod, hogy kinn döglök meg az utcán?, mondtam neki. Te Gabi, mondja, te ne zsarolj engem. Kösz. Ezt bírja erre mondani, hogy én ne zsaroljam őt. És a szemem közé néz, és azt mondja: Valahogy meg fogod oldani az életed. Eddig is megoldottad mindig valahogy! Magyarán: döglőj meg, felőlem. Eddig is megoldottad valahogy! Hát nem látszik? Megoldom! Úgy is mondhatnám, az életem rózsáskert, mert hát türelem rózsát terem, elég körülnézni. És hát: valahogy csak lesz. Hiszen úgy még eddig se volt, hogy sehogy se lett volna. De valamikor annak is el kell jönnie. Hát el is jött.

ISMERŐS Senki más nincs?

GABI Dehogynem, mindig van valaki, hiszen olyan még nem volt, hogy senki ne lett volna. Ott van például a Béla, akihez mehetnék Bicskére lakni, meg dolgozni a kertjében meg a házában saját bejáratú házirabszolgaként, mert hát amúgy ott vagyok hivatalosan bejelentve; még azt is felajánlotta, hogy elküld engem parasztkodni ki az Alföldre, répát ültetni meg mittudomén mi a ráksúlyt természeteni neki ott, zellert meg babot, hogy a teljes nyereség az övé legyen, engem pedig cserébe' eltart, már, amit természetek, meg hát ő tartana el azon, amit neki ültettek, mondom, minek is hívják ezt, ha nem rabszolgaságnak, hogy az ő ültetvényén robotoljak neki, ja és ráadásul ha bármilyen lépésem nem tetszik neki, nem hezitál rám küldeni az embereit, ezt így mondta szó szerint, és nála vagyok bejelentve, barát ő is, vágod, tehát végső soron ez is egy lehetőség, legalább nem halok éhen. Ki akar éhen halni? Nehogy azt hidd, ha nagyon akarnám – nagyon! ha akarnám, össze tudnám szedni magam, „meg tudnám oldani az életemet”, Istenem!, pedig egyféleképpen lehet azt csak megoldani, mindegy; de nem akarom. Amikor eljön a pillanat, hogy egyszer csak azon veszed észre magad, hogy már a reménykedéshez is erőfeszítés kell, sőt olyannyira, hogy ha meg is teszed azt a szükséges erőfeszítést, érzed, hogy felőrli majd minden erődet – ha ide jutsz már, akkor tudod, hogy feltartóztathatatlanul be fog következni a csőd. Mert hát a remény – az a legtermészetesebb dolog a világon, létszükség, alapösztön, ahogy az étvágy is az. És amikor már több energiádba kerül reménykedni, mint enni, akkor egyszerűen nem nyereséges a bolt. Nem jön ki a nullszaldó. Akkor pedig hiába akarsz nyitva tartani, egyszerűen nem lehet. Nem adatott meg a lehetőség. Teljesen mindegy is, hogy nyitva akarsz-e tartani, vagy sem. Ha az egész életed másról se szól, mint arról, hogy hogyan mentsed meg azt az életedet, ami másról se szól, mint arról, hogy hogyan mentsed meg azt az életedet, ami másról se szól, mint arról hogy, akkor minek mentsed meg? Nem? Hát nem? Hát így.

ISMERŐS És holnap reggel te felkötöd magad.

GABI Maradt más választásom? Kérdezlek: maradt más választásom? Mert ha tudsz jobbat, szóljál. Nehogy azt hidd, tudsz olyat mondani, amit ne zongoráztam volna végig már tizenhatszor az agyamban, vagy ne próbáltam volna meg az elmúlt hónapokban, ha nem az elmúlt két évben. Ahhoz pedig semmi kedvem, hogy ezt az életformát folytassam. Ez nem élet. És igazad van, tök igazatok van, persze, tudom, én magam tettem tönkre a saját életemet ott, ahol

tudtam, nem mintha ez újság lenne; igazad van: ásom a síromat, és akkor haragszom rátok, amikor nem vagytok hajlandók velem együtt lapátolni. Ha pedig igazán szerettek – igazán! ha szerettek, ha tényleg a barátaim vagytok, akkor segítetek is lapátolni. Akkor megértitek, hogy nekem csak ez jelentheti a segítséget. Hogy én vagyok egy személyben a katona, aki megásatja a civillel a saját sírját, és maga a civil is. Nem hol egyik, hol másik, hanem a kettő egyszerre, ugyanakkor, itt és most. Egyik kezembe' puska, másikban ásó. Oszt lesz ami lesz. Mi lenne?

ISMERŐS Most mit akarsz hallani? Hogy kössed föl magad? Tudod, hányszor mondtad ezt már?

GABI Igen, tudom, háromszázhuszonnégy és félszer, ja meg most, és ezerszer annyiszor gondoltam is; ne félts, volt időm számolni, napok óta mást se csinállok, mint szorzok, kivonok, összeadok és osztok, és ha az egészet összeadom, nem oszt, nem szoroz, ezt levonhatom. Hát van itt annyi gyógyszer, ami idegbénító, de azt egyszer már megpróbáltam, és kihánytam. Ezt nem lehet gyáván. Nem lehet felindulva, elkapkodva letudni, végig kell rendesen csinálni, mint bármi mást, ha azt akarom, hogy sikerüljön. Na mert tudod, mi a leggázabb az öngyilkosságban? Hogy ha nem jön össze, egy életen át viselheted magadon azt, hogy na, ennek még ez se jött össze. Tehát praktikusán úgy kell intézni, hogy összejöjjön. És hidd el, azért nem olyan nehéz. Ha meg tudsz sütni egy tojást, meg is tudod ölni magad, sok ész azért nem kell hozzá. Van néhány kipróbált recept. Mondjuk, áram meg víz, együtt. De most hogy okozhatnék ennek a pasinak akkora kellemetlenséget, hogy meghalok itt a lakásában, miközben még tartozom is neki? Háromhavi lakbér helyett itt talál egy hullát, azért a pofátlanságnak is van határa. Mert nekem már úgyis mindegy lesz. Illetve, nem teljesen mindegy. Állítólag a leghumánusabb halál: felkötni magad, azt mondják, még orgazmust is érzel.

ISMERŐS Ki mondja?

GABI Hogyhogy ki, hát aki már felkötötte magát. Nem beszélek hülyeségeket, ezt pont ilyen hideg fejjel kell csinálni. Amikor már az ember a koreográfiáját tervezi, akkor már tényleg nem számít más. Mert hol van az már, hogy Istenem!, milyen jó lenne, ha egyszer csak el tudnék aludni úgy, hogy ne kelljen többé fölébrednem. Mert amúgy az lenne a legszebb. De az ilyen pihenést csak kőkemény munkával lehet kiérdemelni, ha nem nyolcvanévi gürc után, vagy pedig alapos tervezéssel. Egyszer régen, még gyerekkoromban, megkérdezte tőlem egy asszony – csak rám nézett, rögtön megkérdezte –: Mi a baj? Mire én azt mondtam: Mivel? Nem értette és otthagytott. Azóta itt zakatol ez a fejemben, teljesen önkéntelenül: felteszem magamnak ezt a kérdést, és rögtön visszakérdezek. Mivel? Mivel mi a baj? Mert, tudod, az a baj, hogy nem szeretem magam már. Amit azért sajnállok, mert ez így egy jó kapcsolat volt, jól megvoltam magammal. De hát semmi nem csak magán az emberen múlik, senkit nem lehet büntetlenül szeretni, vagy egyszerűen még csak nem utálni sem, mert előbb-utóbb beleszólnak abba a körülmények, ahogy minden kapcsolatba óhatatlanul beleszólnak azok az ilyen, olyan, bármilyen körülmények, és ha úgy van kedvük, szét is verik. Hát nekem meg engem vertek szét, személyesen. De azt áruld el inkább, te mért jöttél el most. Hiszen ha jól tudom, beszélő viszonyban sem vagyunk.

ISMERŐS Nem, nem is nagyon beszélgetünk, te beszélsz. Hogyhogy mért jöttem el.

GABI Hát mert az biztos, hogy én a helyedbe' nem jöttem volna el, hanem hagynám magam megdőglenni.

ISMERŐS Ezt nem is a helyemben teszed.

GABI Akkor tegyük ezt a helyére. Azt hiszed, meg tudsz győzni arról, hogy holnap ne akasszam fel magam? Mert hát, kiscsávó, nem fog menni. Ez itt most egy búcsúeste: virrasztunk. Most síratunk el engem. Utólag fölösleges úgyis. Nem tudsz olyat mondani, amivel le tudnál már téríteni erről: kényszerpálya. Hogy szép a világ? Igazad van, tényleg gyönyörű. Süt a nap, zöldék a fák, és minden megvan itt, ami kell, amire valaha is szükségem lenne, lehetne. Csak nincs. Igen, valóban szép a világ, csak nem nekem. Ki is van találva a világ,

csak nem nekem lett kitalálva, de hát mi is lenne ebben olyan meglepő, talán én találtam ki? Ha bármiről is le akarnál beszélni, hát van egy olyan tíz órás rá. Én ébren leszek. Én már nem alszom el úgy, hogy fel is ébredjek – két napja nem alszom, nem is tudok. És ha te elalszol, ne félj, lehet, hogy te se látsz már többet, mire felébredsz. Mondom, virrasztunk. Fogd az ásót, és segíts.

ISMERŐS Soha nem értettem, hogy áshatja meg valaki a saját sírját, amikor ott fogják rá a puskát, és tudja, hogy belelövik.

GABI Hát én már értem, nem mintha ez is valami megfajthatatlanul nehéz képlet lenne. Vagy te talán agyonlövötnéd magad? Na mi van, erre mit mondasz? Én is csinálhatnék munkát a főbélőmnek. Méltatlan.

ISMERŐS Mit, és az, hogy a saját sírodát megásatják veled a gyilkosaiddal, az nem méltatlan?

GABI Figyelj: ha ezt értenéd, te is valószínűleg a sírodát ásnád már. Úgyhogy hagyjuk ezt. Mi van a darabbal?

ISMERŐS Semmi.

GABI Mi az hogy semmi.

ISMERŐS Nem mindegy, mi lesz veled?

GABI Nem beszéltem az igazgatóval?

ISMERŐS Dehogynem, ő is velem, nem kell neki.

GABI Hát és, nekünk se kell. Látod, legalább hiteles. Ennyi marad belőlem: néhány cikk és ez a darab, a darabunk. De amennyire valószínűtlen, hogy valaha is előadják, annyira valószínűtlen lesz, hogy én valaha is voltam. Pedig azért behajtanám ezt egy közönségen, szóval komolyan mondom, zseniális lenne, kár értem. Hát látod, ezért már érdemes élni. Így már hirtelen helyére kerül az ördög. Ugyanúgy neki dolgozol, ugyanúgy neki ászod a gödröt, és ugyanúgy magadnak is, csak közben örülsz, mert amit kiácsol, avval nem temetnek majd be feltétlenül, vagy nem rögtön, akadhat abban a porban néhány ilyen-olyan kacat, amit kedvében lesz majd ennek-annak kisajátítania. És akkor mondhatják majd, hogy na, megásta a sírját, de legalább kiásott nekünk egy-két dolgot, amit mi is magunkkal vihetünk a sírba.

ISMERŐS Is?

GABI Persze. Mi, azt hiszed, itt valamilyen örökké tartó kincsekről beszélek? Ha elég nagy port verek fel, és jó sokáig ásom a síromat, hidd el, jut abból a porfelhőből mindenkinek, szemébe-szájába-orrába, belelegzik azt elegen, csak én fulladok majd meg alatta. De hát előbb-utóbb úgyis így lesz, akkor pedig már verjek jókora port magam körül, egy; kettő, minél hamarabb, különben abba is belefáradok, mert fárasztó az az ásás, és ha elég mélyen vagy már a gödörben, onnan nehezebb már port felverni. Amúgy meg ez semmi másról nem szól, mint hogy ez így van, egész egyszerűen így van, és mért is ne lenne így, hát sehogy másképp nem lehet. Hiszen akkor úgy is lenne. Ez vagyok én, ez voltam én, oszt csókolom. Szólj, ha valamit nem értesz.

ISMERŐS Figyelj, nem hiszem el, hogy sehova nem tudnánk elvinni ezeket a –

GABI Minek? Nem érted? Minek? Kell valamelyik könyv? Vidd el, én már nem olvasom. Eszem ágába' sincs belelegezni mások porát, amikor fuldoklom már a sajátomba'. Van ezen valami, ami nem érthető, de most komolyan? Ülsz ott, nézel ki a fejedből, és azon túl, hogy azért tudom, hogy nem vagy hülye, amikor ilyeneket kérdezel, legalább abban nem vagyok biztos, hogy felfogod azt, amit mondok. Ami nem is baj, mert én is csak sejtem, hogy felfogom, már amennyire egyáltalán fel lehet azt fogni, hogy a következő tizenkét órában belül felkötöm magam, de ha nem is fogod fel, kérlek, pont most, most az egyszer ne idegesíts, legalább tegyél úgy, mintha értenéd. Jó?

ISMERŐS Te szívatasz?

GABI Na most aztán viszont már tényleg elküldelek a picsába. Nem baj, még egy ok, hogy meggyőzzem magam is, téged is, hogy annyira lehetetlenül élni lehetetlen vagyok, hogy még az utolsó párbeszédem egy élő emberrel is idióta vitatkozásba fulladjon. De ne is haragudj, nincs miről beszélni, a vita tárgytalan. Ha nem hiszed, meglátod, és egyre kevesebbet kell már várnod. Amúgy igen, szívat-

lak, és önző módon nálad is jobban szívatom saját magamat. Bocs. Bocsi. Bocsika.

ISMERŐS Bocsikakácska.

GABI Mi van, min töröd a fejed?

ISMERŐS Semmin.

GABI Hát nincs is min.

ISMERŐS És azt hiszed, majd azt is végignézem, ahogy felakasztod magad.

GABI És azt hiszed, majd azt is végignézed, ahogy felakasztom magam? Te, ez itt most már a te erőpróbád, nem az enyém. Nekem aztán tők mindegy, te mit csinálsz, engem ebben nem fogsz megakadályozni, nem tudom, mondtam-e már.

ISMERŐS Tudom, ha igazából barátod vagyok, segíték is.

GABI Most is segítesz.

ISMERŐS Hogyan?

GABI Mindjárt megkérdezed, hol a kötél.

ISMERŐS Mért, van itt nálad kötél?

GABI Nem, nincs.

ISMERŐS És honnan fogsz tizenkét órán belül kötelet szerezni?

GABI Hát hidd el, ezen nem múlik, szóval komolyan mondom, fel akarom kötni magam, és nincs kötél?, hát nagyobb baj ne legyen. Azt nem kérdezted meg, hova akarom felkötni azt a kötelet?

ISMERŐS A nyakadra?

GABI Nem, hanem a nyakamra, és biztos ami biztos, még csomót is kötök rá, díszcsomagolásba' kerüljek a mennyországba. Aztán Szent Péter is ilyen hülyéket fog kérdezni, de akkor már nem ölhetem meg magam, illetve miről beszélek, a pokolba kerülök, tők mindegy, ott se ölhetem meg magam. Nagyon jó lesz, ott ülök majd, és folytatom veled ezt a beszélgetést.

ISMERŐS Velem ugyan nem.

GABI Hát nem is, csak magammal, majd saját magammal. Az ám csak a pokol, amikor egy gondolkodó ember egyedül marad a saját agyával, attól aztán semmi nem ment meg, még az ördög sem. Na, az maga a kárhózat.

ISMERŐS Egy frászt. Van egy ismerősöm, épp ma mesélte, hogy felment a hétvégére az erdőbe, egyedül.

GABI És fölakasztotta magát?

ISMERŐS Nem tudom, nem kérdeztem, de annyit mondott, hogy egész nap csak ült a tűznél, amikor pedig belefáradt az ülésbe, meztelenül rohangászott a fák között.

GABI És?

ISMERŐS Eszembe jutott, mert te is az erdőre készültél.

GABI Az erdőre? Hát egyébként igen, de te ezt miből gondold, nem mondtam.

ISMERŐS Hát csak nem itt az utcán akarod felakasztani magad.

GABI Mért? Egyébként meg ne félj, ez az ismerősöd is előbb-utóbb felakasztja magát, hidd el.

ISMERŐS Nem, nem úgy tűnt.

GABI Nem úgy tűnt? Mért, hogy tűnik az? Hogy tűnök én most, hogy eltűnök? Tűnődj csak ezen.

ISMERŐS Nem, jót nevetett, amikor ezt mesélte, és jól oda is figyeltem, emlékszem, megjegyeztem magamnak abban a pillanatban: semmiféle tébolynak a leghalványabb jelét se láttam abban a nevetésében, egyszerűen örült.

GABI Ja? Hát akkor minden rendben! Mondtam én, hogy nem szép az élet? Én is megyek az erdőre, elmegyek remetének, csinálok magamnak kövekből meg gallyakból viskót, aztán előbb-utóbb csak elvisznek az erdőszek. Na mert hát az lenne az igazi. Ott legalább nincs kinek és nincs miért magyarázkodni. Istenem, ott egy perc se telik el avval, hogy meg kellene valakinek magyaráznom magamat. Hogy bárki számon kérné rajtam, hogy oldjam meg az én életemet, a sajátomat. Mert ez az önzetlen nagy szeretet, hát nem? Hát nem. Én most önző vagyok. Jót akarok magamnak. Tudod, akkor, amikor az ember már elfogadja a halálát, olyan, mintha lerakna magáról egy kibírhatatlan nagy terhet. Mit olyan: az. Te is kívánod a halálom, ugye? Valld be, most már nyugodtan megmondhatod. Úgyis tudom.

Magamról is tudom. Ugye megkönnyebbülsz majd te is, ha felakasztom magam? Nem? Mért ne könnyebbülnél meg, ha én megkönnyebbülök? Mert te is csak önző módon tudsz szeretni, csak addig, amíg az neked jó, neked is jó. Hát ha valóban szeretsz, akkor figyelembe veszed, hogy nekem most ez és csak ez a jó. Hiszen ha én teher vagyok saját magamnak, mért ne lennék másnak az? Mert teher bennem minden, ami fölösleg, és fölösleg bennem minden, ami nem jó, én pedig nem vagyok jó, sőt, egyre rosszabb vagyok, egyre élehetlenebb. És főleg, nem okozok magamnak meglepetést. Hát akkor mit adhatnék a világnak?

ISMERŐS Milyen érdekes, hogy egyszer szóról szóra pont ugyanezt mondtad nekem, hogy én ezért akasszam fel magam, mert azzal tudnék csak segíteni a világon.

GABI Én ilyet nem mondtam.

ISMERŐS Naná, halálosan se fenyegetél meg.

GABI Mondtam neked, hogy szívattunk!

ISMERŐS Igen? Reggel csöng a telefon, beleszól egy hang, történetesen te, „Meg fogsz halni”, ez neked vicces? Miután harmadszorra monddod, két nap alatt?

GABI Azt mondtam, hogy megöllek?

ISMERŐS Na tudod mit, jobb, ha nem mondok semmit.

GABI Dögöljek meg, mi? Te meg csak azt mondtad: dögöljek meg. Az nem halálos fenyegetés. Csak a halálotat kívánod, az nem fenyegetés. Te meg képes voltál feljelenteni ezért a rendőrségen, meg azokat az eseteket, amikben nem halálosan fenyegetlek, mondom, hanem csak a halálotat kívánom, közjegyzővel hitelesíttetni; nem baj, találkozunk majd a bíróságon, fizethetem a nem létező pénzből a bírságot, csak hogy ahogy nem lesz miből, úgy nem lesz kinek, mert én már másik bíróságon leszek akkor. És te tényleg képes voltál ezért feljelenteni, hát gratulálok, komolyan mondom.

ISMERŐS Ahogy te képes voltál engem megölni.

GABI Ne szórakozz, hülyegyerek. Nem jelentettél föl? Ó hogy szomorodjál bilire te, evvel akarsz nekem most örömet szerezni? Hát ez tényleg nem jelentett föl. Dögölj meg.

ISMERŐS És az mi, hogy felhív a Kata: „Megtette. Gratulálok!”

GABI Ezt mondta?

ISMERŐS Hogy hallgatja a rádiót, mikor halásznak ki téged a Dunából. Mert hogy az a régi ismerősöd, a mittoménkicsoda, azt mondta neki, te soha nem búcsúzol el tőle úgy, ahogy akkor elbúcsúztál, hogy „Isten veled”, vagy mittudomén, és hogy ő tényleg ismer téged, ez pedig csak azt jelentheti, hogy te már megölted magad, és hogy szóljon-e a gyerekeidnek, mert jobb, ha idejében megtudják, és ha tőle tudják meg, nem valami tetemazonosításból az újságban. Nekem kellett lebeszelnem róla. És mért is jutott neki eszébe gratulálnia nekem ezért?

GABI Ó, Istenem, és megint már ez, hogy te hol vagy ebben, mást se látsz, mint hogy ő mért téged rágalmoz, komolyan mondom!, meghalok, és semmire nem lesz az jó, mint hogy ti, az úgynevezett barátaim, mind ujjal mutogathassatok majd egymásra. Na hát ennyit erről.

ISMERŐS Mi bajod?

GABI Mivel? Amúgy meg azért, valószínűleg azért gratulált neked, mert tudja, hogy rád hallgatok még a leginkább.

ISMERŐS Épp hogy rám hallgatsz a legkevésbé, annál inkább mindenki másra, ezek szerint, ha fel akarod akasztani magad.

GABI Mért, amióta itt vagy, elhangzott talán egyszer a szádból az, hogy „Gabikám, ne akaszd fel magad”?

ISMERŐS Mert ha szépen megkérlek, nem akasztod fel magad?

GABI Dehogynem.

ISMERŐS Na.

GABI De.

ISMERŐS De ne.

GABI De de. Minden szavadból csak az derül ki, milyen végtelenül önző vagy. Rólam is csak az derül ki, nekem is minden szavamból csak az derülhet ki, mert az is vagyok, végtelenül önző, mindenki az; ha esetleg látszólag nem, akkor meg amiatt, mert csak így van, csak így lehet bárminek is értelme, amúgy meg épp hogy emiatt nincsen

semminek sem értelme, nem lehet, kizárásos alapon. Csak abban tudsz gondolkodni, hogy milyen lenne a te nyakad körül a kötél, csak értsd már meg, hogy ez egy teljesen normális döntés részemről, mert nagyon régóta ott van már az a kötél a nyakam körül, csak idő kérdése már, mikor ismerem ezt föl, és mikor élek a lehetőséggel, hogy használjam is. Mert ez egy lehetőség, igen, sőt, kiváltság, hogy én vehessek véget a saját életemnek. Ez a méltóságom megőrzésének az egyetlen lehetséges formája. Megalázkodhatok és retteghetek tovább, hogy hátha, ha igazán szerencsés vagyok, majd sikerül elrohannom egy öregek otthonában rákban két-három évtizeden belül, szóval nehogy azt hidd, hogy azért, mert kitagad az egyház, meg úgy tesz a fél világ, mintha hülyének nézne, akkora egy szegény ez – valójában ők irigyelhetnek engem.

ISMERŐS Mi ez, most te fogsz engem meggyőzni, hogy öngyilkos legyek?

GABI Tudod, mindenkinek máskor jár le az ideje. Csak észre kell venni a figyelmeztetéseket. Ahogy egy vendégségben se maradsz tovább, amikor érzed, hogy nem vagy már szívesen látva. Nem, eszem ágában sincs téged semmiről se meggyőzni, veled ellentétben, épp azért, mert tudom, hogy nem lehet. Csak azt kívánom neked, hogy ne a legjobb pillanatodban, ne a legnagyobb boldogságod közepette érjen a halál, amikor önkéntelenül fulladsz bele, mert az aztán mindennek a legalja, és nem ez. Vágod?

ISMERŐS Most erre mit mondjak?

GABI Mondtam én, hogy mondj valamit? Ez a kényszerképzeted, hogy ha nem mondasz, nem csinálsz valamit, büntudatod lesz egy életre. Hát ezen meg én nem tudok segíteni, amúgy meg valószínűleg lesz is büntudatod, már van. A büntudathoz az bőven elég már, ha semmit nem is tudsz csinálni, sőt, attól inkább lesz büntudatod, mint attól, ha tudtál volna valamit tenni, és megmagyarázod magadnak, mért nem tehetted volna azt. Végignézted a haláltusámat, és közben tudtad, hogy nem tudsz ezen változtatni. És? Nekem a helyedben attól lenne büntudatod, hogy attól félek, hogy büntudatom lesz, ez a legjobb jele az önzésnek, az önámító számításnak. Nem? De. Persze semmi értelme, hogy büntudatod legyen, csak hát ki beszél itt értelemről? Egyáltalán mért lenne a büntudatnak mint olyannak értelme. Az aztán igazán nem véd meg semmitől, mint, mondjuk, a fájdalom, sőt. Mert a fájdalomnak, látod, annak még lehet értelme, hogy, mondjuk, ne ugráljál szögeken. Amikor meg önszántadból ugrálsz szögeken, az már más.

ISMERŐS Mért, te nem ezt csinálod?

GABI Hát mit csináljak, ha tapadnak a lábamhoz? Ha már hozzáöttek a bőrömhöz? Attól még szögek. Azt nem akarod megérteni, de hát mért is értenéd, hogy itt tényleg egy törvényszerűségről van szó, olyasmiről, ami alapvetően egyáltalán nem az én döntésem. Hát ha most fölakasztom magam, én ölöm meg magamat? Nem, a kötél. Én csak közvetve ölöm meg magam, és ez lehet, hogy gyávaság, nevezheted, aminek akarod, de ha nem akasztom fel magam holnap vagy holnapután, ha végigcsinálom valahogy, ahogy tudom, ahogy nem tudom, ha megalázva és megalázkodva végigvergődöm értelmetlenül és haszontalanul a hátralévő maradék időmet, akkor is megölöm magam valahogy, lényegében ugyanúgy közvetve, csak lassabban és fájdalmasabban, és ki tudja, hátha még orgazmusom se lesz közbe'.

ISMERŐS És nem az lenne a becsületesebb?

GABI Jaj, komolyan mondom, ne gyere nekem ilyen hülyeségekkel, mingyár azt hiszem, hogy a falnak beszélek. Ezt meg se magyarázom, akkora baromságot mondtál. Becsület! Becsületesség! Kiterítenek úgyis, tudod. Hát engem ugyan nem. Mert ha én nem terítem ki magamat, kiteríték másokat, akkor meg azok terítenének ki engem, akkor meg már inkább kiterítem magam, nem kell ez a terülj-asztalkám. Sose mondhatod azt, hogy nem számít már semmi, ha más miatt nem, pusztán megszokásból, pedig hidd el, ha arról lenne szó, magammal vihetnék néhány embert, leégethetném magam körül a világot, érdemesebb lenne talán, akarat kérdése csak, semmi másé. Ó, nem becsületé, hacsak nem – de ez is mekkora hülyeség már! – a magam becsületéé, hogy magamnak mi min-

dennel tartozom még, s hogy utoljára jól megtejelem még az uzorásaimat. Mert ó, tartoznak nekem sokan sok mindennel. De kit érdekel, semmire nem mennék úgyse, visszanyernék egy halom fölösleges életerőt, amit csak megint ellenem fordíthatnának. Oszt, ugyanitt kötnék ki megint. Úgyhogy tulajdonképp nem, nem is tartozik nekem már senki semmivel. Fel tudod jól dühíteni néha az embert, amikor pláne már kezdtem épp megbékélni mindennel. De hát minek is megbékélni, mindegy most már az is.

ISMERŐS Én akkor megyek.

GABI Hova?

ISMERŐS Mit hova. Megyek.

GABI Menjél.

ISMERŐS Ennek semmi értelme.

GABI Hát ezt akkor tudtad, amikor ide beléptél. Kávé?

ISMERŐS Figyelj, nem iszom kávét. Soha nem ittam kávét. És cigivel se kínálj meg, mert nem dohányzom, és nem is fogok. Amúgy meg te se ücsörögj itt egész este, mert reggelre nem tudom, honnan akarsz kötelet keríteni.

GABI Hát te mekkora egy kis féreg vagy. Szerezz nekem kötelet. Itt megvárlak. Bár igaz, az nem jó, mert akkor jól nem hozol majd, én meg itt maradok a főbérlővel, és ahelyett hogy felköthetném magam, köteles leszek, ha, ha, köztözködni veled, úgyhogy igazán le lennék kötelezve, ha, ha, ha kötélnék állnál. Hát, komolyan mondom, pedig téged a főbérlővel együtt bármikor becserélnék egy kötélre. Tudod mit, jövök veled. Valahol csak találunk egy kötelet.

ISMERŐS Ne gyere, mondtam, én se megyek veled.

GABI És? Ne gyere! Maradj itt. Legalább valaki majd elmondja reggel a főbérlőnek, hogy mi a pálya. Ezt rajtad kívül úgyse nagyon tudná más megtenni, csak mondom.

ISMERŐS Micsoda? Hova mész most, komolyan?

GABI Hova mennék most, komolyan? Úgyis egyedül megyek. Akárhova megyek.

ISMERŐS Te barom. Én nem maradok itt.

GABI Jó. Én világgá megyek. Úgyis a világgal kell lejátszanom ezt az utolsó menetet, ha már egyszer a világ is úgy döntött, hogy meg kell halnom.

ISMERŐS Ja, hogy a világ is úgy döntött.

GABI Hát nem? Mi az, mit keresel.

ISMERŐS Csak hogy ne a levegőbe beszéljél. Adj már egy tollat.

GABI Tollat? Minek neked toll? És hogyhogy nincs nálad? Azt hiszed, van itt tollam? Papír is kell? És mi az, hogy „ne a levegőbe beszéljek”? Ahhoz azt le kell írni, hogy én „ne a levegőbe beszéljek”?

ISMERŐS Nem írom le. Mért nem tartasz itt se papírt, se tollat, valami búcsúlevelet csak írsz majd, nem?

GABI De azt csak akkor adom át, amikor egy téli este kopogok az ablakon. Amúgy bosszúból rád terelem a halálot. De, írok egy utolsó levelet, és ez lesz benne. Na, nesze neked papír, ceruza. Mi ez, micsinálsz.

ISMERŐS *(közönséghez, első sorhoz)* Ne haragudjanak, egy percre kérném a segítségüket. Mondjon egy számot, nulla és negyvenkettő között. *(Jegyzi)* Maga is. Köszönöm. Igen? *(Stb.)*

GABI Mi a ráksúlyosságosságot csinálsz te itt?

ISMERŐS *(miután az első sor minden egyes nézőjétől kért egy számot)* Mit mondtál, hogy a világ is úgy döntött, hogy meg kell halnod? Mindjárt kiderül, mit üzennek.

GABI Normális vagy?

ISMERŐS Hagyjál már, neked úgyis mindegy.

GABI Mit számolsz?

ISMERŐS Mindenki mondott az ábécéből egy betűt, most kíváncsi vagyok, mi jön ki belőle.

GABI Jézusom. Ne. Én kérek elnézést, komolyan mondom. És akkor, mondjuk, mi van, ha semmi értelme az egésznek?

ISMERŐS Akkor az az üzenet, hogy semmi értelme az egésznek, és mehetsz, és legyilkolhatod magad.

GABI Hát neked meg a kurva anyád. Jó? Amúgy meg te is löngyilkolhatod magad akkor. És ha valami bárgyú baromság jön ki? Mondjuk, valami mosópormárka?

ISMERŐS Mosópormárka? Akkor van még esélyed a katarzusra.
GABI Juj de gagy. És ráadásul ideges vagy, nem is tudsz számolni.

ISMERŐS Akkor mindenki jegyezze meg a számát!

GABI Jókor mondod nekik. Mi az, nekem itt most eldől a sorsom?

Csak hogy tudjam, érted. Mert amúgy tök jó, hogy megkérdeztél előtte, hogy figyelj, Gabikám, ha már avval fenyegetőzöl, hogy holnap reggel felakasztd magad, szóval úgy van egy kis gáz evvel az egészszel, nevezetesen hogy ez a sok jóember nem tud holnap reggelig itt ülni, ezért csinálunk egy kis sorsolást. Mért nem evvel kezdted? Azt hiszed, te eldöntheted itt, ezekkel a burzsujokkal közösen, hogy én éljek vagy haljak-e? Hol érzed magad, Rómában? Mert akkor inkább játsszuk le a konyhakéssel. Na, tudod mit, menj a picsába a közönségeddel együtt, tudod, kivel szórakoztatok. Ennyit neked az emberi méltóságról. Hát látod, ezért megyek leöngyilkolni magam, mert képesek vagytok ezen elszórakozni. Igen, komédiát csinálsz az egészszből, a szó szoros értelmében. Kösz. Ez az igazi mocsok, ez az igazi gátlástalan, embertelen szégyentelenség, na ez aztán maga az elvtelenség, és még te nyavalyogsz nekem itt büntudatról, hát azt sem érdemled meg, hogy leköpjelek. Hogy én majd úgy ugrálok, ahogy ezek tapsolnak, persze, felakasztom magam, és kijövök nekik vigyorogva meghajolni, na nem, bábjátékot azt nem fogsz belőlem csinálni, de örülhetsz majd, mert a kötélén már mindenre úgy bólogatok majd, akár egy bábu. És közbe' még nem is figyel rám, hogy az Isten verjen meg! Ebből is látszik, mi érdekel

igazán, hogy mennyire vagyok én fontos, te önérdelkt, számító kis gec. Na mi az, mit üzennek?

Ismerős felolvassa a betűket, majd Gabival együtt kipróbálnak lehetséges összeállításokat

GABI vagy Hát tényleg sok értelme van, ha így összerakja az ember, eddig nem volt, de most már – vagy – Kösz! – vagy – ?

ISMERŐS Azért ők is érintettek a dologban.

GABI Kik? A dologban vagy a kérdésben? Amúgy meg nem tom, miről beszélünk, ez csak az első sor, ennyiből még statisztikát se tudsz ki-erőszakolni. Arról nem is beszélve, hogy ezt is mi találtuk ki nekik, te talátd ki, pontosabban, hát persze, úgyhogy mi üzenjük nekik, nem pedig ők nekünk, egyébként semmi baj, az egész nem zavaros, mint az agyad; nem baj, tudod, a jó szándékot átéreztem. Hát, köszönöm szépen, maguknak is a legjobbakat, remélem, mindenki jól fog aludni ma este, nagyon jópofa lett ez az egész, annyira nyomasztóra azért mégse sikerült, mint remélték, na mert egy vágóhídon vérző lófaszt nem, nyomasztóbb ez így mindennél most már. Maguk nyugodtan szavazzanak a kezükkel, én a lábammal.

*Gabi meghajol, el. Ismerős utána.
Nem jönnek vissza*